

mente delle mure dei cinta, individuate sul fondale marino del Golfo di Simon, permettano la ricostruzione della forma originaria del porto romano e del suo collegamento con i residui delle sovrastanti colonie scoperte sul promontorio del Golfo. Con le ricerche protettive del 1980 sono stati parzialmente completati i dati sul porto romano a Viligiano. Sono state scoperte pure le fondamenta delle mura di cinta a Žusterna, a Capodistria ed a Fižine presso Portorose. Ed è qui che il Museo nel 1964 effettuò dei brevi scavi di misura protettiva. Sul fondale marino a Fižine furono scoperte le basi della mura di cinta di una costruzione architettonica romana che si riferiscono probabilmente ad una costruzione oppure al porto romano e che grazie al recupero di due anfore e d'alcuni frammenti ritrovati nei pressi della muraglia e possibile inserirli nel periodo dal I. fino al IV. secolo d.C. le ultime scoperte nelle vicinanze di un ampio

complesso d'antica colonia a Fornace a Pirano è naturale porsi la domanda sul reciproco rapporto di ambidue le scoperte del medesimo periodo.

Le scoperte subacquee e certamente anche quelle littorali ci pongono davanti ad una serie di interrogativi strettamente connessi con il commercio marittimo degli antichi Romani, che si svolse lungo la costa del Littorale sloveno. A causa delle ricerche sulle scoperte subacquee e dei resti delle colonie, eseguite però in un modo piuttosto superficiale, non possiamo dare ancora delle plausibili risposte ai nostri interrogativi. In ogni caso, però, in base alle fonti e dati archeologici a noi tramandati è chiaro che pure questa parte dell'Istria fu inserita nel commercio marittimo che si svolse nel periodo della prima fase dell'età romana tra l'Istria ed Aquileia, nonchè tra le città della vicina costa adriatica.

PRISPEVEK K TOPOGRAFIJI OBALE MILJSKEGA POLOTOKA

MATEJ ŽUPANČIČ

V zadnjem času je zanimanje arheologov in drugih za podvodno arheologijo pripomoglo, da v severni Istri lahko naštejemo več rimskodobnih objektov v morju, kot jih je uspel v danes že klasični študiji opisati A. Degraffi (1957). Tedaj je prikazal vse večje objekte, a danes ne smemo več zanemarjati dejstva, da je bilo ob gosto naseljeni zahodnoistrski obali v preteklosti večje število manjših pristanov, ki so služili posameznim geografsko-gospodarskim celotam. Te so obstajale vsaj od rimske dobe skozi srednji vek, včasih kontinuirano do polpretekle dobe; na pristaniških objektih je občasno prihajalo do sprememb, ki so zakrile ostanke iz arheoloških »par excellence« dob. Do gradbenih posegov je od časa do časa moralo priti zaradi stalne transgresije morja (Žumer 1984), vabljava mikrolega pristanov pa je narokovala vzdrževanje in rabo skozi daljša obdobja.¹

Obala je kot ugodno mesto za stike in menjavo privabljala že v starejši prazgodovini, omenimo naj le močne vplive jadranskih neolitskih kultur, ki so po morju prihajali na sever v tržaško zaledje (Leben 1976). Nekoliko pozneje moramo računati z nastankom jantarske poti, ki se je končala nekje v našem prostoru, a tudi z vplivi pašništva med kraškim zaledjem in obalo. Čeprav ni znan še skoraj noben prazgo-

dovinski ali protozgodovinski objekt prav ob obali, bom v prispevku orisal takratno poselitev zalednega prostora, saj se je z bronasto dobo oblikovala trajna kulturna podoba polotoka skupaj z zaledjem do kraškega roba in je le tako moč razumeti nekatere poznejše kopne in vodne prometne poti. Sistem gradišč se je izoblikoval namreč že v srednji bronasti dobi, kot so pokazala nekatera sistematična raziskovanja (Maselli Scotti F. 1985), a tudi slučajne najdbe.

Miljski polotok leži južno od Trsta, jugoslovansko-italijanska meja ga malodane prepolovi. Kljub temu ga smemo in hočemo obravnavati kot celoto. Na severu se v Miljski zaliv izliva Glinščica (Rosandra) in Reka (tudi Osapska reka, Rio Ospo), medtem ko se južno izliva v Koprski zaliv Rižana (Risano). Potek današnje obalne črte se močno razlikuje od nekdanje, kar dokazujejo morski sedimenti, prekriti z rečnimi naplavinami, ki se globoko zajedajo v notranjost ob rekah in potokih (glej zemljevid).^{*} Točnega poteka obalne črte v posameznih obdobjih še ne poznamo, v lokalnem zgodovinopisju je to spreminjanje pri starejših raziskovalcih povzročilo dosti nejasnosti (Kozličič 1984; Žumer 1984).

Med izlivom Glinščice in Reke se od rta Štarmar dviguje dolg flišnat hrib, ki poteka nekako vzporedno z glavnim južnim grebenom Miljskega polotoka. Dvigne se do gradišča Dolga Krona (158 m n.m., Montauro, Monte d'oro), nato postopno do komaj ohranjenega gradišča nad Prebenegom in konča pod

* Prispevek bo izšel v italijanskem jeziku pri Centru za zgodovinske raziskave, Rovinj.

narinjenim apnenčastim kraškimi robom, kjer je ob socerbskem Gradu gradišče (437 m n.m., Castelli di S. Servolo). Južni greben se že takoj za rtoma Tanki in Debeli rtič (Punta Sottile e Punta Grossa) dvigne do vrha Sv. Mihela, kjer je verjetno stalo gradišče, saj so na robu naleteli na prazgodovinsko keramiko. Na bližnjih Starih Miljah (170 m n.m., Muggia Vecchia) je prazgodovinska poselitev dokazana (Cuscito 1985, str. 254). Greben se nadaljuje proti vzhodu do Kaštelirja (Castelli), ki s svojo lego 244 m nad morjem obvladuje okolico, vključno z obema zalivoma. Zaradi številnih najdb je med vsemi omenjenimi gradišči najbolj znan (Lonza 1981) prav ta Kaštelir (nad Jelarji). Od tod se greben strmo spusti na sedlo pri Škofijah (75 m n.m.), od koder se mimo gradišča Kaštilir (nad Dekani dvigne do Tinjana, kjer je na vrhu (274 m n.m.) tudi gradišče (Župančič 1988). Po ponovnem spustu do sedla pri Katinari (161 m n.m.) se strmo dvigne do apnenčaste roba nad Črnim Kalom, kjer je gradišče Mozar (402 m n.m., »Hradišče«). To slednje, kot tudi prej omenjeno gradišče pri Socerbu, pripada vrsti gradišč, ki so vzporedno s kraškim robom razvrščena nekako prečno na oba flišna grebena. Že zaradi geomorfološke različne podlage se kraška gradišča ločijo od tistih v obalnem flišnatem pasu.

Rimskodobna povezava po kopnem od Trsta proti Pulju je potekala po enem izmed obeh omenjenih prehodov (Škofije?, Katinara?), izogibati se je morala globlje zajedenih morskih zalivov in težje prehodnih izlivov rek. Proti obali so potekale sekundarne, lokalne poti, kot je to še danes predvsem po grebenih. Zaradi močne akumulacije naplavin so poti ob strugah rek in potokov le občasne, na površini ni ohranjenih obširnejših naselbinskih sledov. Omenjena mreža poti je ohranjena le v skromnih odsekih, pri rekonstrukciji nas vodi logika in iz te sledeče zahteve po povezavi zaledja z obalo pa tudi sistem poti v polpretekli dobi (Borri 1969).

Tako rekoč vsi objekti ob obali so bili zabeleženi bodisi slučajno, bodisi med načrtnimi obhodi in ogledi, ne bi pa smeli ostati zanemarjani pisani viri. Antičnih skoraj ni za naše področje, omeniti moramo le sidrišče rimske flote 178 p.n.št., ki ga nekateri locirajo v Miljski zaliv v bližino Štramarja. Druga omemba je — z lokacijo! — pri Cl. Ptolemeju za ustje Formione.² Zgodnj srednjeveški viri so prav tako skopi, le posredno moramo ob omembah mest sklepati tudi o objektih ob obali, a po pravilu brez točne lokacije. Nasprotno tem skopim starejšim virom množica srednjeveških in tudi poznejših virov (listine, statuti, opisi, poročila) še čaka na obdelavo.

Ustno izročilo o zasutih pristaniščih v notranjosti predstavlja poseben problem pri preučevanju in v pristopu k terenskemu delu. Po eni strani povzemajo ustno izročilo lokalni avtorji, po drugi strani ga od njih nekritično ponavljajo drugi raziskovalci, tako zgodovinarji kot arheologi. Popolnoma fantazijske predstave, kot na primer trditve o jezeru pri Sočergi in plovbi po njem v zgodovinskem času, puščamo za sedaj ob strani, čeprav jih bo nekoč veljalo obdelati.

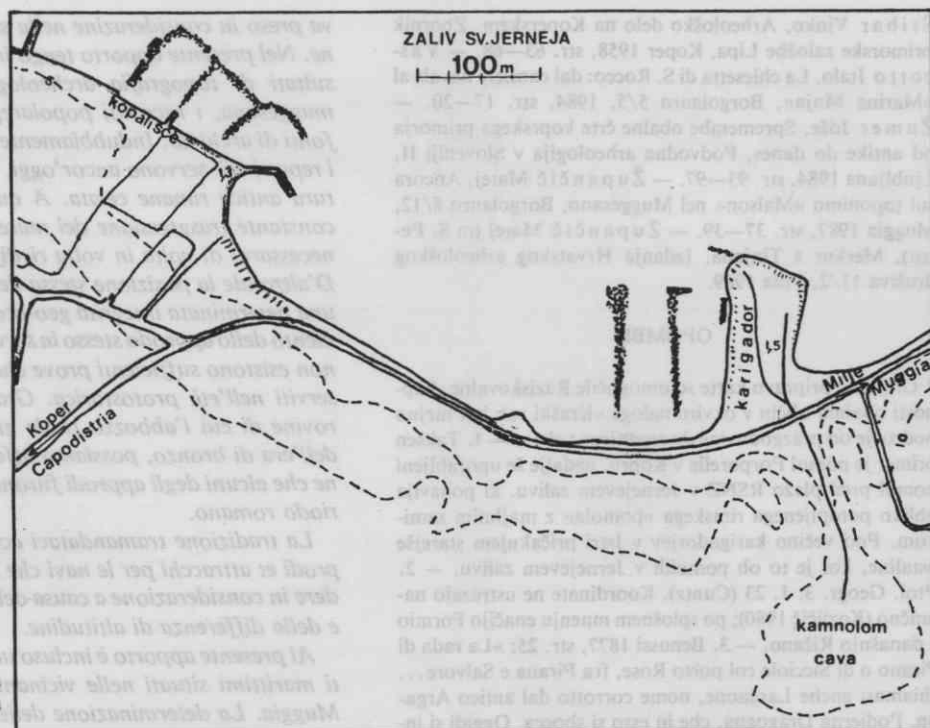
Omeniti je treba poročila, ki v zgodovinski ali arheološki literaturi omenjajo morske zalive ali celo pristanišča globoko v notranjosti Istre, do koder naj bi se v preteklosti zajedalo morje ob današnjih strugah rek in celo potokov. Med starejšimi avtorji omenjamo P. Kandlerja (1867), B. Benussija (1877, str. 25) in C. de Franceschija (1879, str. 124, n.l.), od novejših pa posamezne notice V. Šribarja in E. Boltin Tome. Tradicija, ki so jo zabeležili mlajši avtorji, je na terenu običajno kontaminirana ali pa je celo nastala prav z ugotovitvami starejših raziskovalcev. Vsaj v dveh primerih nam arhivski viri potrjujejo tradicijo o pristaniščih in plovbi v srednjem veku. Dejstvo, da je Oprtalj že v srednjem veku (leta 1166) imel pristanišče (Härtel 1985, str. 45/46) nas opozarja, da je treba naselju pripadajoče pristanišče iskati tudi precej daleč, za Oprtalj nedvomno na reki Mirni. Drugi primer je plovba po Dragonji (Mihelič 1986, str. 129, 133) v 14. stoletju, po mojem mnenju vsekakor po spodnjem toku ali pa le ob tedanjem ustju. S potrebno previdnostno rezervo lahko vidimo pri tej omembi srednjeveško pristanišče pod Kaštelom v Mlinih.³ Malo verjetne so notice o morskem zalivu in celo pristanišču višje ob Dragonji in njenih pritokih, tako pod Mačjim hribom⁴ in Pomjanom.⁵ Ob Badaševici omenja A. Tomasich⁶ večje zasuto pristanišče, o morskem zalivu pod Kortinskim hribom pri Miših ob Rižani govori bežno V. Šribar.⁷ Izročilo pripoveduje o morju pod cerkvijo sv. Nikolaja pri Gabrovici v Osapski dolini.⁸ Vloga teh in drugih domnevnih pristanišč, tako na Miljskem polotoku kot tudi v severni Istri sploh, mora biti razjasnjena, saj le tako lahko prepoznamo osnovne značilnosti lokalne zgodovine, a tudi geografske podobe teh krajev v preteklosti.

Na priloženem zemljevidu je razvidno področje sedimentov v izlivih Rižane, Osapske reke in Glinščice. Vsaj za Rižano velja, da je z vrtinami dokazani obseg morskih zalivov manjši od območja, ki smo ga "po tradiciji" imeli na področju morskih zalivov. Zgodovinski viri omenjajo plovbo po Rižani do cerkve sv. Marije.

KATALOG

1. Molon, obč. Milje. — Ostanke pomola pod morjem ob polotoku Štramar je odkril in opisal M. Peracca (1968, str. 35—42). Na skrajnem zahodu polotoka omenjata rimske ruševine Impastari (1896, str. 8) in Gravis (1920, s.v. Štramar). Štramar je prvič omenjen l. 1288 (Mihelič 1986 a, s.v. Ponte(!) di Štramar). — Na kopnem je sondiral D. Cannarella in dopušča obstoj protozgodovinskega pristanišča pred rimskodobnim (Cannarella 1962, 1965). Staro tezo Petruzzija o sidrišču rimske flote v času osvojitve Istre oživlja P. Piani (1981) in sidrišče lociral prav pred Štramar. F. Stener (1987, op. 7) dopolnjuje bibliografijo za Štramar.

2. Colombera/Kolombar, obč. Milje. — Rimske ostanke pri Kolombarju omenja M. Peracca (1976, str. 18, n. 25). Pristanišče omenjata D. Cannarella (1962) in G. Borri (1969, str. 62), vendar brez točnejše lokacije. V zadnjem času ga omenja M. Župančič (1987). — Zapis v župnišču v Ospu (PMK, Arheološka topografija 1978, prepis) po omembi rimskih ostankov v Vilovščah nadaljuje: »... je bilo majhno pristanišče, last te vile. Še danes se vidijo grape, ki so mejile to pristanišče. Danes se imenuje ta del zemlje "Kolombarja"...«. Datacija je zelo ohlapna, saj avtorji omenjajo čas od rimske dobe do srednjega veka.
3. S. Clemente/Sv. Klement, obč. Milje. — Pristanišče pri Sv. Klementu omenja P. Kandler (1870): »... era porticiuolo... certo in S. Clemente, di cui non riconobbimo traccie, frequentato ed importante ancor nel 1500...«. Zaradi bližine Kolombarja in Sv. Klementa je možno dvojno poimenovanje obeh objektov. Cerkev sv. Klementa omenjata F. Stener (1984) in M. Župančič (1987).
4. Farnei/Frnei, obč. Milje. — Rimske ostanke ob obali nekdanjega zaliva lahko povezujemo tudi z obmorskimi strukturami. Potrebna so sondiranja za boljšo opredelitev najdišča.
5. »Molo della Peschiera«, obč. Milje. — M. Peracca opisuje (1968, str. 30) rimske naselbinske ostanke na pobočju Mazzarei vzhodno od Milj, ki so s pobočja segali do obale. Omenja tudi rimsko cesto in pomol, ki naj bi bil pod cesto v morju. Ob morju ni več ostankov. — Peracca povezuje pomol s solinami, ki so bile na tem mestu že l. 1265.
7. Pilon, obč. Milje. — Ob zemeljskih delih so bili pred leti v tem delu Milj odkriti ostanki zidov v veliki globini. Očividci jih opisujejo kot ostanke pomolov (pomola) (Peracca 1971, op. 7).
8. Mandracchio, obč. Milje. — V pristanišču (mandraču) so opazne starejše, morda beneškodobne strukture. — O rimskodobnem pristanišču v Miljah piše P. Kandler (1970), po njem tudi A. Degrassi (1957, str. 37); tudi M. Peracca domneva (1968, str. 32/33), da je bilo pristanišče v rimski dobi na mestu današnjega mandrača. — Vse domneve o obstoju rimskodobnega pristanišča v Miljah samih so za sedaj brez dokazov, razen številnih najdb v mestu samem.
9. S. Rocco, obč. Milje. — Ob stari votivni cerkvi iz 17. stoletja; danes porušeni, je bil včasih pomol (Vascotto 1984).
10. Punta Sottile, obč. Milje. — A. Gobet je ob Tankem rtiču odkril (L'ivio) M(issio), Resti di un magazzino di epoca romana per i prodotti di »ville«, *Il Piccolo, Trieste* 27. 4. 1986, str. 3) in opisal (Gobet 1986) skoraj tri metre širok, deset metrov dolg in meter v višino ohranjen pomol. Zidan je s pravilnimi bloki peščenca, v jedru polnjen z drobirjem. Na pomolu posamezne rimske črepinje.
11. Punta Sottile, Lazzaretto/Tanki rtič, Lazaret, obč. Milje. — A. Gobet je severno od Lazareta odkril (M.L., *Il bisnonno del molo settimo/Importante rinvenimento archeologico, Il Meridiano di Trieste*, NS VI/16, 23. 12. 1982, str. 27) in opisal (Gobet 1983) pomol (?) kakih 60 m od obale. Pod vodo je kakih 10 m dolg, 2,7 m širok in kakih 0,8 m visok pomol, zidan s pravilnimi bloki, jedro je polnjeno z drobirjem. Gobet povezuje pomol z rimskimi naselbinskimi ostanki na hribu.
12. Molere-Jernejev zaliv/»Molere di S. Hilario«, Valle S. Bartolomeo, obč. Koper. — V Jernejevem zalivu je M. Peracca opisal (1974, 1976) dva pomola. Vidna sta tudi na avionskih posnetkih. Pomola ležita vzporedno z manjšim polotokom, ki je nastal v recentnem času na starejših strukturah, ki so še vidne na risbi Jernejevega zaliva iz 18. stoletja (Borri 1971). Podvodni ogled opravila N. Logar (Logar, Župančič 1981).
13. Jernejev zaliv, obč. Koper. — Poleg Moler so na avionskih posnetkih Jernejevega zaliva vidne druge podvodne strukture (PMK, arheološka topografija, dec. 1976), ki jih M. Peracca ne omenja. Zaradi dveh skoraj zaprtih bazenov in globine smo ostanke opredelili kot ribogojnico (Logar, Župančič 1982), medtem ko B. Ravnik-Toman dvomi o tem. Podvodni ogled B. Vuga. V vodi so posamezne rimske črepinje. Obstoječi, vidni pomol ponavlja z zamikom krivino starega. Ne izključujem uporabe objekta kot saltarele še v polpretekli dobi.
14. Po ustnem sporočilu M. Peracce (PMK, Arheološka topografija, zapis 13. 7. 1978) je pred obalo, kjer je danes Mladinsko okrevališče, potopljen pomol. — Pomol je viden tudi na nekaterih starejših kartah. — Potrebna je podrobna podvodna topografija.
15. Valdoltra, obč. Koper. — Po opozorilu O. Morgana si je podvodne strukture pred bolnišnico v Valdoltri ogledal B. Vuga. Komaj opazna struktura je močno zakrita s peskom in muljem. Potek nekako ustreza zrealni podobi obstoječe obale in je treba obravnavati celotno podobo. Datacija je popolnoma nejasna. Struktura je dobro razločna na avionskem posnetku, s pomočjo katerega je bila napravljena predložena skica.
16. Sv. Nikolaj/S. Nicolò, obč. Koper. — Ob oseki je pred obalo opaziti dolgo plitvino, ki poteka poševno k obali. Zaradi slabe vidljivosti ekipa za podvodno arheologijo Pomorskega muzeja v Piranu ni uspela identificirati objekta.
17. Sv. Marija/S. Maria della Ruota. — Po ustni tradiciji je bila Rižana plovna do mosta čez Rižano. P. Naldini (1700, str. 406) poroča, da so ladje po Rižani plule do cerkvice sv. Marije, kjer je bil do pred kratkim najnižji mlin na Rižani. Tudi ustna tradicija potrjuje, da je bila Rižana plovna vsaj do tod. Rimske ostanke v bližini na desnem bregu Rižane omenja A. Tommasich (Pokrajinski arhiv Koper, Družinski arhiv, Tommasich).

Podvodni objekti v Jernejem zalivu. Oblika po avionskih posnetkih in po podvodnem ogledu.

BIBLIOGRAFIJA

Benussi Bernardo, Manuale di Geografia dell'Istria, Trieste 1877. — Boltin Tome Elica, Žigi na rimskih opakah iz depoja Pomorskega muzeja »Sergej Mašera« v Piranu, AVes 25, 1976, 225—232. — Borri Giusto, La strada del Carso e il traffico fra la Carniola e l'Istria Veneta, Pagine Istriane 26, 1969, str. 43—69. — Borri Giusto, Muggia del passato, Trieste 1971. — Cannarella Dante, Un porto preistorico a Stramare, Adriatico 9—10, Trieste 1962, str. 21—24. — Cannarella Dante, Un porto e magazzini romani negli scavi archeologici di Stramare, Adriatico 1—4, Trieste 1965, str. 38—41. — Cuscito Giuseppe, Casuali scoperte archeologiche a Muggia, Traccie del castelliere a Muggia Vecchia, AMSIA NS 33, 1985, str. 247—254. — Degrossi Attilio, I porti romani dell'Istria, AMSIA NS 5, 1957, str. 24—81. — Flego Stanko, Matej Župančič, Arheološka najdišča v občini Dolina, v pripravi, Karta arheoloških najdišč. — Franceschi de, Carlo, L'Istria, note storiche, Parenzo 1879. — Gobet Antonio, Molo romano nella Valle di San Bartolomeo, Borgolauro IV/4, 1983, str. 14—16. — Gobet Antonio, Segnalazioni storico archeologiche, Borgolauro 7/9, 1986, str. 113. — Gravisi Gianandrea, I nomi locali del territorio di Muggia, AMSIA 32, 1920, str. 183—204. — Härtel Reinhard, Die älteren Urkunden des Klosters Moggio, Wien 1985. — Impastari M. Ant., Muggia e il suo Vallone, Trieste 1896. — Kandler Pietro, Discorso sull'Istro Adriaco, 1867; ponatis/ristampa: Notizie storiche di Montona, Trieste 1875, str. 266—276. — Kandler Pietro, Al prestantissimo sig. il. Dr. Francesco Venier in Pirano, L'Osservatore Triestino n. 214, sett. 1870 ter ponatis v: Kandler Pietro, Pirano, Monografia storica, Parenzo 1879, str. 48—53. — Kozličič Mithad, Ptolemejevo viđenje istočne obale Jadrana, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku 74,

1980, str. 103—188. — Kozličič Mithad, Obalna linija istočnog Jadrana antičkog doba u svjetlu rezultata hidroarheoloških istraživanja, Podvodna arheologija v Sloveniji II, Ljubljana 1984, str. 49—60. — Leben France, The First Adriatic neolithic in Slovenia, Archaeologia Jugoslavica 17, 1976 (1979), str. 3—7. — Logar Nuša, Matej Župančič, Ankar, VS 23, 1978—79 (1981), str. 299. — Logar Nuša, Matej Župančič, Ankar, VS 24, 1982, str. 165. — Lonza Benedetto, La ceramica del castelliere degli Elleri, Quaderno n. 4 della Società per la pre- e protostoria della regione F-VG, Trieste 1981. — Maselli Scotti Franca, Monte Castellier degli Elleri, AMSIA NS 33, 1985, 247—248. — Mihelič Darja, Življenje in poslovanje nekaterih Cavanijev v srednjeveškem Piranu, Kronika 34/3, Ljubljana 1986, str. 125—136. — Mihelič Darja, Piranska notarska knjiga (Quaderno notarile di Pirano) 1284—1288, Viri za zgodovino Slovencev V/2, 1986a. — Naldini Paolo, Corografia ecclesiastica o sia descrizione della città, e delle diocesi di Giustinopoli, Venezia 1700. — Peracca Manlio, Mostra protostorica e romana di Muggia, Muggia 1968. — Peracca Manlio, Muggia Vecchia, Pagine Muggesane 5, 1971, str. 109—123. — Peracca Manlio, L'origine del nome di Muggia d'Istria, Borgolauro 1/1, 1974, str. 23—53, zlasti str. 45. — Peracca Manlio, Nuova epigrafe romana a Muggia d'Istria, Borgolauro II-III/2-3, 1975—1976 (1976), str. 3—19. — Piani Patrizia, Strutture portuali romane di Stramare di Muggia (Trieste), Archeologia Veneta 4, Padova 1981, str. 115—132. — Ravnik Toman Barbara, Jernejeva draga, VS 28, 1986, str. 267/268. — Stener Franco, »Malson«: un toponimo inedito nel comune di Muggia d'Istria, Borgolauro 5/1, 1984, 39/40. — Stener Franco, Laterizi romani bollati e produzione fittile in territorio Muggesano, Borgolauro 8/11, 1987, 17—19. — Šribar Vinko, Arheološka izkopavanja v Slovenski Istri, Slovenski Jadrani, 3. 10. 1952, str. 8. —

Šribar Vinko, Arheološko delo na Koperskem, Zbornik primorske založbe Lipa, Koper 1958, str. 63—68. — Vascotto Italo, La chiesetta di S. Rocco: dal cantiere navale al »Marina Muja«, Borgolauro 5/5, 1984, str. 17—20. — Žumer Jože, Spremembe obalne črte koprškega primorja od antike do danes, Podvodna arheologija v Sloveniji II, Ljubljana 1984, str. 93—97. — Župančič Matej, Ancora sul toponimo »Malson« nel Muggesano, Borgolauro 8/12, Muggia 1987, str. 37—39. — Župančič Matej (in S. Petru), Merkur s Tinjana, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 11/2, Pula 1989.

OPOMBE

* Grafično pripravo karte so omogočile Raziskovalne skupnosti obalnih občin v okviru naloge »Kraški rob kot mejno področje od prazgodovine do srednjega veka«. — 1. Takšen primer je pomol Porporella v Kopru, nadalje še uporabljeni pomol pred plažo RSNZ v Jernejevem zalivu, ki ponavlja obliko potopljene rimske »pomola« z majhnim zamikom. Pod večino karigadorjev v Istri pričakujem starejše ostaline, kot je to ob pomolih v Jernejevem zalivu. — 2. Ptol. Geogr. 3. 1. 23 (Cuntz). Koordinate ne ustrezajo natančno (Kozličić 1980); po splošnem mnenju enačijo Formio z današnjo Rižano. — 3. Benussi 1877, str. 25: »La rada di Pirano o di Sicciole col porto Rose, fra Pirana e Salvore... chiamasi anche Largaone, nome corrotto dal antico Argano, l'odierna Dragogna, che in esso si sbocca. Oggidi si interna per soli 7 1/2 km, ma anticamente si interava per 15, e giungeva sino ai piedi di Castelvenero. Nell'interno di questo seno vi hanno tracce visibili d'antica stazione di navi.« — Benussi v poznejših izdajah priročnika opušta omembo starega pristanišča pod Kaštelom. Omenja ga, celo obroče za privez, C. de Franceschi (1879, str. 124, n.l.). Morje pod Kaštelom ponovno omenja E. Boltin-Tome in ga povezuje z najdiščem žigosanih opek »Mlini« pri naselju Dragonja (1976, str. 230). — Glede na zapis razgovora, PMK, Arheološka topografija 22. 11. 1982, je najdišče opek pri Mlinih zamešano z najdiščem Canedo nižje ob Dragonji. — 4. Šribar 1958, str. 65: »... po pripovedovanju domačinov je segal še v srednjem veku Sičoveljski zaliv pod Mačji hrib«. — To bi bilo vsaj 12 ob pritoku Dragonje nad pristanom v Mlinih pod Kaštelom. — 5. Pokrajinski muzej Koper (PMK), etnološka dokumentacija, zapiski B. Orla iz l. 1950: »Pripovedovanje Franca Omahna, Pomjan 111, o pristanišču pod Pomjanom.« Zahvaljujem se Z. Ciglič za prijazno opozorilo. — 6. Pokrajinski arhiv Koper, Družinski arhiv, Tommasich Andrea, mapa 7, La parrocchia di Lazzaretto, str. 11: »... Alle falde di Clibano e di Perariolo rinviensi di sovente grasse annella sodamente fermate, le quali altre volte servivano a naviganti che in quel amplissimo porto (ora interato) si salvarono della tempesta, o d'ancoraggio a quelle navi che venivano ad Egida e a Sermino«. — 7. Šribar 1952: »... Morje je segalo pod sam Kortinski hrib, paralelno ležeči Veliki hrib je bil najbrž polotok«. — 8. PMK, Arheološka topografija, pripoved o »solinah« (23. 9. 1978).

SOMMARIO

UN APPORTO ALLA TOPOGRAFIA DELLA COSTA SULLA PENISOLA MUGGESANA

Matej Župančič

Ai già conosciuti porti romani è necessario includere una serie di minori reperti che A. Degrassi non aveva

preso in considerazione nella sua classica trattazione. Nel presente apporto tengo in considerazione i risultati di topografia archeologica sulla penisola muggesana, i racconti popolareggianti e in parte le fonti di archivio. Indubbiamente è necessario trattare i reperti che servono ancor'oggi, mentre la loro struttura antica rimane celata. A questo contribuisce la costante trasgressione del mare e di conseguenza è necessario di volta in volta riedificare questi reperti. D'altronde la posizione stessa dell'approdo dimostra una determinata integrità geo-economica e lo sfruttamento dello approdo stesso in servizio. Per il momento non esistono sufficienti prove che gli approdi fossero serviti nell'età protostorica. Grazie al sistema delle rovine di cui l'abbozzo risale già al periodo medio dell'era di bronzo, possiamo affermare con precisione che alcuni degli approdi furono usati prima del periodo romano.

La tradizione tramandataci accenna ad alcuni approdi et attracchi per le navi che non possiamo prendere in considerazione a causa della distanza dal mare e della differenza di altitudine.

Al presente apporto è incluso un'elenco di 16 reperti marittimi situati nelle vicinanze della penisola di Muggia. La determinazione delle date dei singoli reperti è incerta, e solo in base al cambiamento della superficie del mare (1,4 mm all'anno) possiamo stabilire la loro età.

POVZETEK

PRISPEVEK K TOPOGRAFIJI OBALE MILJSKEGA POLOTOKA

Že znanim rimskim pristaniščem v Istri je potrebno pristeti še celo vrsto manjših objektov, ki jih A. Degrassi v svoji klasični študiji ni upošteval. V prispevku upoštevam rezultate arheološke topografije Miljskega polotoka, ljudsko pripoved in delno arhivske vire. Nedvomno je treba obravnnavati objekte, ki so še danes v rabi in je njihova starejša struktura skrita. K temu pripomore stalna transgresija morja, zaradi katere je treba objekte ob morju občasno dograjevati. Po drugi strani lega pristanov kaže na določeno geografsko ekonomsko celoto, ki ji je pristan skozi daljši čas služil. Za sedaj še ni dosti dokazov, da bi pristani služili tudi v protozgodovinskem času. Zaradi sistema gradišč, ki je bil zasnovan že v srednji bronasti dobi, pa lahko zagotovo trdimo da, so nekatere pristane uporabljali že pred rimsko dobo.

Ustno izročilo govori o nekaterih pristanih in privezih za ladje, ki pa jih zaradi oddaljenosti od morja in višinskih razlik ne moremo jemati v poštev.

Prispevku je dodan seznam 16 obmorskih objektov ob Miljskem polotoku. Datacija posameznih je negotova in le na osnovi spremembe višine morja (1,4 mm na leto) sodimo o njihovi starosti.